

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การเล่นเกมฮากรุ๊กจินในสังคมไทย : ภูมิหลังและพัฒนาการ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการเล่นเกมฮากรุ๊กจินในสังคมไทย 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการเล่นเกมฮากรุ๊กจิน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้เล่นเกมฮากรุ๊กจินในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 26 คน แล้วนำข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

5.1.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการเล่นเกมฮากรุ๊กจินในสังคมไทย

ฮากรุ๊กจินเข้ามาในสังคมไทยพร้อมการอพยพของชาวจีนเมื่อประมาณอย่างน้อย 70-80 ปีมาแล้ว (พ.ศ. 2476-2486 ช่วงรัชกาลที่ 7 ต่อรัชกาลที่ 8) โดยเป็นข้อมูลจากการบอกเล่า เพราะสมัยแรก ๆ ยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ข้อมูลบอกเล่านี้ก็มีความน่าเชื่อถือ เพราะสมาชิกในสมาคมฮากรุ๊กจิน (เซี่ยงฉี) แห่งประเทศไทยยังได้ทันทราบและรู้เห็น พร้อมทั้งยืนยันประวัติศาสตร์ช่วงนี้ในวัยเด็ก ข้อมูลจากการสอบถามในงานภาคสนามถึงสาเหตุที่เล่นเกมฮากรุ๊กจิน คำตอบส่วนใหญ่คือ ตอนเด็ก ๆ ไม่มีของเล่นอย่างอื่น เมื่อเห็นผู้ใหญ่ในชุมชนเล่นกัน จึงได้รู้จักและค่อย ๆ เรียนรู้วิธีการเล่นจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะการเล่นในยามว่างงาน กล่าวได้ว่าฮากรุ๊กจินก็ไม่ได้ต่างจากการเล่นอื่น ๆ ที่ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติในวิถีชีวิตปกติ ดังเห็นได้ว่าฮากรุ๊กจินเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมมากในสมัยก่อนในหมู่ผู้ชายทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ส่วนใหญ่มักเล่นกันที่ศาลเจ้าหรือร้านกาแฟในชุมชน หรือตามเคหสถานบ้านเรือนและสวนสาธารณะ

การเล่นฮากรุ๊กจินในสังคมไทยมียุคเจริญและยุคเสื่อมถอยตามกระแสการเมืองของประเทศไทย คือ ช่วงนำเข้าและเผยแพร่ ช่วงแรกชาวจีนที่อพยพมาประเทศไทยได้นำวัฒนธรรมการเล่นฮากรุ๊กจินเข้ามาในสังคมไทยและได้เผยแพร่ตามชุมชนชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วยการปฏิบัติตามแบบผู้ใหญ่ เสริมด้วยการสอนหรือชี้แนะเพิ่มเติมจากคำพูด โดยนิยมเล่นกันในศาลเจ้า ร้านกาแฟ และในชุมชนที่มีชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ที่ผ่านมาการเล่นฮากรุ๊กจินมีพัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งใน พ.ศ. 2513 มีการจัดตั้งชมรมฮากรุ๊กจินภายใต้การกำกับดูแลของสมาคมจีนแต่จีว พ.ศ. 2521 ประเทศไทยเป็น 1 ใน 7 ผู้ก่อตั้งสหพันธ์ฮากรุ๊กเซี่ยงฉีเอเชีย (Asian Xiangqi Federation) ซึ่งผู้ก่อตั้งสหพันธ์ฮากรุ๊กเซี่ยงฉีเอเชียทั้งหมดมีจีนแผ่นดินใหญ่ มาเก๊า ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ฮากรุ๊กจินเป็นวัฒนธรรมสำคัญวัฒนธรรมหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมหลักของจีน และสิ่งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการที่ฮากรุ๊กจินเป็น “วัฒนธรรมร่วม” ของวัฒนธรรมหลักที่มาจากจีน อันเป็นประเทศใหญ่และมีชาว

จีนอพยพไปพำนักอาศัยในหลายประเทศของทวีปเอเชีย การแพร่กระจายของหมากรุ๊กจินจึงเป็นตัวอย่างสำคัญตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นจีน

ช่วงยุคชะงัก นโยบายของรัฐบาลไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) เป็นนายกรัฐมนตรี หมากรุ๊กจินก็ไม่ต่างจากวัฒนธรรมจีนอื่น ๆ ที่เป็นของ “ต้องห้าม” ในฐานะที่อาจเป็นช่องทางเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในสมัยนั้นจำนวนผู้เล่นหมากรุ๊กจินลดจำนวนลงมาก

ช่วงยุคทอง-เสื่อมถอย ในช่วง พ.ศ. 2523-2531 นักหมากรุ๊กจินเข้าร่วมการแข่งขันระดับนานาชาติและได้สร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทย โดยได้รับตำแหน่งรองชนะเลิศระดับโลกในปี พ.ศ. 2523 และรองชนะเลิศระดับเอเชียในปีเดียวกัน ได้ก่อตั้งเป็นสมาคมหมากรุ๊กจิน (เซียงฉี) แห่งประเทศไทย ได้จัดการแข่งขันการเล่นหมากรุ๊กจินระดับชาติครั้งที่ 1 นอกจากนี้ได้เผยแพร่การเล่นหมากรุ๊กจินไปตามชุมชนและขยายไปสู่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งยังได้จัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่งิจกรรมของสมาคมหมากรุ๊กจิน (เซียงฉี) แห่งประเทศไทย เผยแพร่สื่อสารไปยังสมาคมหมากรุ๊กจินภาคพื้นเอเชีย ยุโรป อเมริกา

พ.ศ. 2534-2554 เป็นช่วงเสื่อมถอยของหมากรุ๊กจินในไทย สมาคมหมากรุ๊กจิน (เซียงฉี) แห่งประเทศไทยมิได้จัดการแข่งขันหมากรุ๊กจินระดับชาติต่อไปอีก เพราะขาดงบประมาณจัดการแข่งขันและไม่ค่อยมีผู้เข้าร่วมการแข่งขัน เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 อย่างคือ เกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน อีกสาเหตุหนึ่งคือ สังคมพัฒนาด้านวัตถุมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน วิถีชีวิตแบบทุนนิยมทำให้ค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนไปมาก วัยรุ่นไม่สนใจเรื่องหมากรุ๊กจิน และเนื่องจากการขาดแคลนบุคลากรและเงินทุนทำให้วงการหมากรุ๊กจินของประเทศไทยเสื่อมถอยเป็นเวลานานประมาณ 20 ปี

ช่วงฟื้นฟู สมาคมเปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมหมากรุ๊กเซียงฉีแห่งประเทศไทย” และได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลไทย โดยให้สมาคมมีที่ทำการอยู่ ณ การกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) วงการหมากรุ๊กจินแห่งประเทศไทยได้รับการยอมรับจากราชการไทย สมาคมพยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการสืบทอดและเผยแพร่การเล่นหมากรุ๊กจินในสังคมไทย โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเล่นหมากรุ๊กจินในวาระและรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแข่งขันหมากรุ๊กจินชิงแชมป์ประเทศไทยชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้ทางสมาคมยังได้แจกชุดหมากรุ๊กจินตามชุมชน สวนสาธารณะ (ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนมาทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกัน) สถาบันการศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น

พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN) การพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับหมากรุ๊กจินและการเป็นประชาคมอาเซียน จะเป็นช่องทางให้หมากรุ๊กจินมีโอกาสเผยแพร่มากขึ้น มีการเผยแพร่เข้าสู่สถาบันการศึกษา จากการจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งการเรียนระดับต้น กลาง และปลายและระดับอุดมศึกษา เพื่อให้เยาวชนมีพื้นที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ นอกจากนี้สมาคมหมากรุ๊กจิน (เซียงฉี) แห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับสถาบันขงจื่อแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการแข่งขันหมากรุ๊กเซียงฉี ชิงรางวัลชนะเลิศแห่งประเทศไทย ประเภทเยาวชน ดังนั้น กล่าวได้ว่าสถาบันการศึกษาจะเป็นช่องทางสำคัญของการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนส่วนนี้โดยมีสมาคมหมากรุ๊กจิน (เซียงฉี) แห่งประเทศไทยเป็นตัวช่วยผลักดัน และเราอาจได้เห็นแนวโน้มในการพัฒนาผู้เล่นกลุ่มเยาวชนให้หันมาสนใจกีฬาชนิดนี้มากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวงการหมากรุกจีนแห่งประเทศไทย คือ ขาดแคลนนักหมากรุกรุ่นใหม่ ขาดแคลนงบประมาณ และยังประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ กลุ่มผู้นิยมเล่นหมากรุกจีนในสังคมไทยเป็นผู้สูงอายุ นักกีฬาหมากรุกที่มีความสามารถยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการแข่งขันระดับนานาชาติ จึงเป็นความจำเป็นอย่างมากและเร่งด่วนที่ต้องพัฒนานักกีฬาระดับเยาวชนให้มากขึ้น เพื่อการแข่งขันระดับนานาชาติ

แม้ในบางช่วงของพัฒนาการหมากรุกจีนในไทย จะเกิดความเสื่อมถอยไปบ้างจากสาเหตุทางการเมือง แต่เมื่อมาถึงปัจจุบันนี้ มีการพัฒนาทางด้านการเมืองระหว่างประเทศเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทำให้หมากรุกจีนได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกในกลุ่มประชาคมอาเซียน

5.1.2 บทบาทหน้าที่ของการเล่นหมากรุกจีนที่มีต่อสังคมไทย

หมากรุกจีนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีประโยชน์ที่สำคัญต่อผู้เล่น ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทต่อสังคมและต่อวัฒนธรรมด้วยตนเอง ได้สรุปบทบาทหน้าที่สำคัญของการเล่นหมากรุกจีนต่อสังคมไทย ดังต่อไปนี้

1) ประโยชน์ของหมากรุกจีนต่อผู้เล่น การเล่นหมากรุกจีนเป็นกีฬาทางสมองชนิดหนึ่ง สำหรับผู้เล่นที่เล่นเป็นประจำ หมากรุกจีนช่วยฝึกให้ใจเย็น และพร้อมที่จะใช้ความคิดสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง เกิดความน่าเชื่อถือ ผู้เล่นที่เล่นติดต่อกันมายาวนานจะได้รับการฝึกฝนขัดเกลาตัวเองในขณะที่เล่น ที่ต้องใช้สมองครุ่นคิด วางแผน และใช้ความคิดที่ลุ่มลึก รอบคอบ ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนใจเย็น สุขุม มีสมาธิ จนสั่งสมให้เป็นคนที่มีบุคลิกน่าเชื่อถือ สำหรับผู้เล่นกลุ่มเยาวชนการเล่นหมากรุกจีนทำให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมจีน ยังสามารถช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชนไทย ห่างจากอบายมุขทุกประเภท

2) บทบาทของหมากรุกจีนที่มีต่อสังคม หมากรุกจีนสะท้อนประวัติศาสตร์จีนและตัวหมากรุกจีนแต่ละตัวมีอักษรจีนกำกับ เพื่อให้รู้บทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน หมากรุกจีนทำให้ความเป็นจีนเด่นชัดขึ้น จากการรวมกลุ่มกันเล่นในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน ส่งผลไปถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีน ความสามัคคีทำให้เกิดความแข็งแกร่งในสังคม มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ

3) บทบาทของหมากรุกจีนที่มีต่อวัฒนธรรม การเล่นหมากรุกจีนมีการส่งเสริมไม่เฉพาะในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน แต่ยังเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามสถาบันการศึกษา ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมด้วย หมากรุกจีนเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์จีนที่โดดเด่นและมีการสืบทอดในสังคมไทย โดยได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย และจากการก่อตั้งสหพันธ์หมากรุกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 13 ประเทศ สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ อาจมองได้ว่าการเล่นหมากรุกจีนเป็นตัวอย่างของการสะท้อนอัตลักษณ์ของประชาคมอาเซียน (ASEAN) ที่มี “วัฒนธรรมร่วม” ของชาวจีนโพ้นทะเล

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเล่นหมากรุกจีนในสังคมไทย : ภูมิหลังและพัฒนาการ อภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

5.2.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการเล่นหมากรุกจีนในสังคมไทย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า หมากรุกจีนเป็นวัฒนธรรมการเล่นที่มีการจำลองสนามรบของชาวจีนโบราณ และต่อมาชาวจีนอพยพได้นำวัฒนธรรมนี้เข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทย แต่ผู้เล่นไม่มีความรู้และไม่สนใจที่มาของหมากรุกจีน มีแต่คำบอกเล่าว่ามีประวัติมายาวนานมากกว่า 70-80 ปีแล้ว การเล่นหมากรุกจีนมีภาวะเสื่อมและรุ่งเรืองตามบริบทของสังคมไทย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 หมากรุกจีนถูกนำเข้ามาในประเทศไทย และแพร่หลายในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง แม้ขาดตอนไปบ้างแต่ก็ไม่ถึงกับสูญหายไป ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กิ่งแก้ว อัครการ (2520 : 2) และ วิเชียร ณ นคร (2537 : 7-8) ที่อธิบายถึงลักษณะของกีฬาพื้นบ้านที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน เป็นคติชนวิทยาที่มีลักษณะเป็นมรดกสืบทอดการมาภายในกลุ่มชน และมีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประธาน เขียวขำ (2546) ซึ่งศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในพิธีกรรมชุมชน และประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ที่กล่าวว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเกิดจาก การรับนวัตกรรมทางวัฒนธรรม การศึกษาระบบการศึกษา สื่อทันสมัยและหลากหลายรูปแบบ การย้ายถิ่น

5.2.2 บทบาทหน้าที่ของการเล่นหมากรุกจีนที่มีต่อสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่า หมากรุกจีนนอกจากเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ทำให้ผู้เล่นได้รับความสนุกสนานแล้ว สามารถเป็นเครื่องหล่อหลอมอุปนิสัยพึงประสงค์ ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนใจเย็น สุขุม มีสมาธิ จนสั่งสมให้เป็นคนที่มีบุคลิกน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะผู้เล่นที่มีประสบการณ์เล่นมายาวนาน สำหรับผู้เล่นกลุ่มเยาวชน หมากรุกจีนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทำให้เยาวชนเสริมความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมจีนมากขึ้น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ยังสามารถช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชนไทย ส่งเสริมให้เยาวชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี ห่างจากสิ่งอบายมุขทุกประเภท ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 คือ การเล่นหมากรุกจีนเป็นทางเลือกหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการของเยาวชนไทย สอดคล้องกับทฤษฎีหรือแนวคิดของ อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546 : 1-5) ที่กล่าวว่าคติชนวิทยามีหน้าที่และบทบาทให้ความบันเทิงเป็นกระจกส่องให้เห็นวัฒนธรรม ให้การศึกษากลมกลืน มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ชนทั่วไปในหลายด้าน รักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลและเป็นเครื่องบันเทิงอารมณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิตา ริกากรณ์ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาว่า บทบาททางสังคมของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้การศึกษา บทบาทในด้านนี้เน้นการถ่ายทอดความเชื่อและบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม ด้านการเป็นสื่อในการรวมตัวของคนในชุมชน เวลาที่มีการแสดงซอล้านนาจะมีผู้ชมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนซึ่งถือเป็นโอกาสหนึ่งที่คนในชุมชนได้มีโอกาสพบได้พูดคุยกัน และได้รับเรื่องราวจากการชมและฟังการแสดงซอล้านนา ด้านการเป็นสื่อพื้นบ้าน เป็นบทบาทในการเผยแพร่ความรู้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเล่นหมากรุกจีนในสังคมไทย : ภูมิหลังและพัฒนาการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างของหมากรุกจีนกับหมากรุกไทยและหมากรุกตามวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน (ASEAN)
2. ควรศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของหมากรุกจีนต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่เยาวชนไทยให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเฉพาะในแง่วิทยาศาสตร์การกีฬา
3. ควรศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ที่จะใช้วัฒนธรรมการเล่นหมากรุกจีนเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการต่อต้านอบายมุขทุกรูปแบบที่กำลังขยายตัวอย่างมากในสังคมไทย เป็นลักษณะการวิจัยเพื่อการพัฒนา [Research and Development]
4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้เกมหมากรุกจีนในการพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาส

